

מדינת ישראל
משרד החינוך

שנת הלימודים תשפ"ב

אבני דרך

מטרות | יעדים | כלים

אנשי חינוך יקרים

האתגרים שאפיינו את מערכת החינוך בתקופת הקורונה, לצד המציאות המשתנה בשנים האחרונות המחישו עבור כולנו את הצורך בעדכון מטרות הלמידה ודרכי הלמידה במערכת החינוך. זאת על מנת לטפח בוגרים ובוגרות המממשים את הפוטנציאל שלהם ולהיות שותפים ערכיים ופעילים במשפחה, בקהילה ובמדינה.

לצורך כך, נדרשת המערכת לנוע ממיקוד ב'תכניות לימודים' הסובבות את התוכן הנלמד בכל תחום דעת, ל'תכניות למידה' השמות את הדגש על הלומד/ת, יכולות הלמידה והמוטיבציה שלו ללמידה, ובמילים אחרות מתמקדות במסע הלמידה של התלמיד/התלמידה. מסע הלמידה, הכולל ידע, מיומנויות וערכים, עוסק בפיתוח מתמיד שנעשה בלמידה מתוך הקשר, סביב נושאים מעוררי השראה המזמנים את הלומדים לחשוב ולהתעמק, לנוע בין תחומי דעת שונים ולייצר ידע חדש עבורם הן בלמידה אישית הן בלמידה שיתופית.

לצורך כך, נקדם בסיס אורייני איתן של הלומדים בשפת האם, בשפה המקומית ובשפה בין לאומית. נקדם תכניות למידה מתחדשות ונפתח מסלולי למידה והערכה מיטביים מגן הילדים ועד החטיבה העליונה. מסע הלמידה ותכניות הלמידה יחזקו את בסיסי הידע של הלומדים, ירחיבו את בחירת הלומדים ואחריותם על תהליכי הלמידה שלהם תוך פיתוח יכולות למידה שילוו אותם לאורך חייהם; יטפחו את החוסן החברתי והרגשי ויובילו אותם למעורבות ולתרומה לקהילה ולחברה. תהליכים אלו צריכים להתרחש בסביבה ערכית הבונה זהות ושייכות ומקדמת מוביליות חברתית, שוויון והוגנות. סביבה בטוחה נטולת חרמות, אלימות פיזית ומילולית.

אלו אתגרים גדולים, המחייבים חיזוק וקידום של צוותי החינוך המסורים, שיובילו את יישום החזון הזה, בתהליך עמוק, מקצועי ואיכותי. חיזוק הכוחות המקצועיים, יבוא לידי ביטוי בין השאר, במתן גמישות ובחירה למנהלים ומורים לתכנן, לארגן ולמצות את המשאבים העומדים לרשותם בהתאם לצרכי התלמידים, ויאפשר את הצמיחה וההתחדשות שהמערכת זקוקה לה.

ברוח זו אני מבקשת להניח לפניכם מיקודי יסוד בהם אני מאמינה:

חיים בשותפות

טיפוח הזהות ובניית הערבות
ההדדית בקרב החברה
הישראלית על כל גווניה.

חוסן רגשי וחברתי

פיתוח תשתיות של מסוגלות
אישית וחברתית, כפרט וכחלק
מקבוצה.

למידה מצמיחה

הלמידה צריכה להיות דינמית,
עמוקה ומעוררת מוטיבציה.

מסמך מטרות ויעדים זה יהווה עבור כולנו את האבנים הגדולות, אבני הדרך, וכל אחד יצוק לתוכו אבנים נוספות ומים חיים. בטוחה שנצליח ליצור שותפות גדולה לטובת עתיד ילדנו.

גם אם ארוכה הדרך, ורבה הדרך, הן כוחנו עוד רב.

גם אם ארוכה הדרך, ורבה הדרך, נעבור בה יחדיו.

(שמרית אור)

שלכם,

חה"כ ד"ר יפעת שאשא ביטון

שרת החינוך

מבוא

מצורף בזאת מסמך מדיניות מתומצת (חליפי למתנ"ה) המיועד למנהלי מוסדות החינוך. המסמך כולל את המצפנים המרכזיים של המערכת - ייעוד מערכת החינוך, המטרות והיעדים, לצד מגוון כלים תומכים, שנועדו לסייע בידיכם לתכנן את שנת הלימודים תשפ"ב. מסמך זה יהווה תשתית לשפה משותפת לכלל המערכת.

תהליך התכנון המוסדי מבוסס על תהליך אבחוני עמוק של המוסד החינוכי וצרכיו הייחודיים, ולאחריו תרגום מעשי של מטרות ויעדי המשרד בהתאם לתמונת המצב המוסדית וחזון המוסד.

על אף שפרסום המסמך סמוך לפתיחת שנת הלימודים, חשיבותו עולה ביצירת השפה המשותפת לכלל המערכת וקידום החינוך על ידי כלל שותפיה.

מטרת העל של מערכת החינוך

מטרת העל של החינוך בישראל, מגיל לידה ועד גיל 18, היא לטפח בוגרים ובוגרות ערכיים, בעלי ידע ומיומנויות, שיאפשרו להם לעצב את זהותם, להתפתח כאנשים עצמאיים ומשכילים, בעלי חוסן רגשי וחברתי, למצות את יכולותיהם מתוך תחושת טעם ומשמעות, ולתרום למדינה, לחברה ולקהילה.

מטרות

למערכת החינוך בישראל הוגדרו חמש מטרות המשולבות ותומכות זו בזו. המטרות שלהלן נגזרות מן חוק החינוך הממלכתי וייעוד מערכת החינוך, המתייחסים לשלושה ממדים - הפרט, החברה והמדינה. ברמת הפרט - העת הנוכחית הדגישה את הצורך העמוק בהתחדשות הלמידה, וחיזוק הממדים הרגשיים והחברתיים של הפרט התורמים לבניית חוסן, תחושת שייכות ולגיבוש הזהות של לומדים ולומדות.

ברמת החברה והמדינה - מטרת הזהות ומטרת ההזדמנות השווה וההכלה מתייחסות לגיבוש של חברה מלוכדת, סולידרית ומגוונת תרבותית, הפועלת למתן הזדמנות שווה והכרה בשונות ובצרכים הייחודיים של כל פרט. ערכים ותהליכים אלו הינם אבן שואבת לחינוך הערכי והחברתי במוסד החינוכי ומחוצה לו; הצוות החינוכי - המנהלים, הגננות, המורים, המדריכים וכלל עובדי ההוראה וצוותי החינוך בחינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי הם סוכני השינוי להגשמתן של כלל מטרות החינוך, ועל כן יש לפעול לחיזוקם וקידום התפתחותם בכלל רמות המערכת.

באופן קוהרנטי למעשה החינוכי, כך גם המטרות שלובות זו בזו. פעולות ומאמצים רבים הנדרשים להשגתה של מטרה אחת תורמים ומשמעותיים לקידומה של מטרה אחרת. שילוב זה הוא התורם להשגתה של מטרת העל באופן מערכתי.

1. למידה מצמיחה המעניקה ללומדים ערכים, ידע ומיומנויות לשגשוג במציאות משתנה.

2. חיזוק החוסן ותחושת השייכות באמצעות למידה רגשית וחברתית SEL

3. פיתוח זהות ישראלית בתוך מרחב החיים המשותף במדינת ישראל

4. הזדמנות שווה, הוגנות והכלה כמקדמות מוביליות חברתית

5. חיזוק וקידום צוותי החינוך

1. למידה מצמיחה המעניקה ללומדים ערכים, ידע ומיומנויות לשגשוג במציאות משתנה

לשם מה? התשתית המרכזית להשגת מטרה זו היא תכנית הלמידה על פני הרצף הגילי - ארגון התוכן, הרחבת דרכי הלמידה, והעמקת תהליכי ההערכה המעצבת והמסכמת הכוללים ידע מיומנויות וערכים. המעבר לתכניות למידה יכלול למידה סביב רעיונות גדולים, קישור וחיבור בין תחומי דעת, התנסות בתהליכי למידה מקדמת, בדגש על יכולות למידה עצמאית ושיתופית, הרחבת הלמידה במרחבים מגוונים ובאמצעים דיגיטליים, לאורך כל שנות הלימוד, ושינוי מדורג של תהליכי הלמידה וההערכה בחטיבה העליונה.

יעד א - יישום כולל ורב גילי של שילוב ערכים, ידע, ומיומנויות בלמידה

תכנים מרכזיים: עיצוב הוראה, למידה והערכה לפיתוח מיומנויות, ויישום הדרגתי של קידומן בתהליך הלמידה בדגש על שילוב מיומנויות רגשיות וחברתיות במסלול העיוני ובמסלול הטכנולוגי.

איך מקדמים? למידה סביב רעיונות גדולים, פיתוח תמהילי למידה תחומית, בין-תחומית ורב-תחומית בתכניות הלמידה, פיתוח מיומנויות בשיתוף עם מערכות המשך - השירות הצבאי, האזרחי והלאומי, ההשכלה הגבוהה ושוק התעסוקה, התעשייה וההייטק.

יעד ב - הרחבת דרכי הלמידה, תוך דגש על למידה עצמאית ושיתופית ושילוב מיטבי של כלים דיגיטליים

תכנים מרכזיים: גיוון והרחבה של דרכי למידה המאפשרים למידה עצמאית ושיתופית, יישום תפיסת למידה משולבת דיגיטל המאפשרת התאמה אישית.

איך מקדמים? שינוי ארגון הלמידה וגיוון בקבוצות הלומדים, למידה מחוץ למוסד החינוכי (מוסדות תרבות, סיורים ברשות, טיולים בטבע), יישום המעבר ל-5 ימים בחינוך העל יסודי.

יעד ג - קידום הערכה המשלבת ידע, מיומנויות וערכים

תכנים מרכזיים: התנסות מדורגת בכלים פנימיים להערכה מעצבת של מיומנויות קוגניטיביות, רגשיות, חברתיות וגופניות-בריאותיות, יישום תהליכי הערכה מערכתיים בדגש על הערכת מיומנויות.

איך מקדמים? פיתוח הידע והיכולות של הצוות החינוכי לפתח כלי הערכה פנימיים, פיתוח מתווה להערכה מחודשת בחטיבה העליונה המשקפת ידע מיומנויות וערכים.

2. חיזוק החוסן ותחושת השייכות

לשם מה? למידה רגשית וחברתית (SEL – social emotional learning) מתייחסת לתהליך באמצעותו אנשים לומדים ומיישמים מערך של מיומנויות וכישורים רגשיים, חברתיים והתנהגותיים הנדרשים להצלחה בבית הספר, בעבודה, במערכות יחסים ובחיים הבוגרים. למידה רגשית וחברתית מעניקה תחושת חוסן אישי ומוגנות ומתוך כך מסייעת למימוש הפוטנציאל האישי של הלומדים והלומדות. הלמידה הרגשית וחברתית רואה בתהליך הלמידה, בקבוצה החברתית ובקשר בין המוסד החינוכי למשפחה מרחבים להתפתחות אישית, להעצמה ולקידום וחיזוק הרווחה הנפשית של כל הפועלים בה - תלמידים וצוותי חינוך.

יעד א - קידום תפיסה ושיטות יישומיות ללמידה רגשית וחברתית (SEL) בקרב הלומדים והצוות החינוכי

תכנים מרכזיים: פיתוח מיומנויות רגשיות וחברתיות בכל מרחבי הלמידה של התלמידים, ניהול שיח רגשי ויכולות התמודדות במצבי אי וודאות וחירום.

איך מקדמים? בניית מנגנונים ושגרות תומכות SEL במוסד החינוכי (שיעור ייעודי להקניית SEI, שילוב SEL בתחומי הדעת, בהפסקות, בקהילה ועוד), הטמעת שיח רגשי, פרטני וקבוצתי במסגרת תהליכי הלמידה, חיזוק תפיסת המורה כמחנך והעמקת הקשר הבין אישי.

יעד ב - צמצום התנהגויות סיכון על כל הרצף, ומתן מענים רגשיים וטיפוליים

תכנים מרכזיים: מתן מענים חינוכיים, רגשיים וטיפוליים לילדים המגלים קושי, מצוקה או סיכון ברמות השונות.

איך מקדמים? ביצוע תהליך מיפוי של התלמידים במוסד החינוכי, התאמת מענים רציפים ומתן מענה של ליווי וטיפול פרטני/קבוצתי בהיבטים השונים; מענה ממוקד בילדים ונוער בסיכון, צמצום התנהגויות סיכון וצמצום נשירה סמויה וגלויה.

יעד ג - קידום מוגנות, מניעת אלימות ובריונות במוסדות החינוך ובמרחב הווירטואלי

תכנים מרכזיים: אקלים מוסדי, יחסי קרבה ואכפתיות, מניעת אלימות והגברת מוגנות במרחב הפיסי והווירטואלי

איך מקדמים? יצירת שגרות לקידום אקלים חינוכי מוגן וחיזוק יחסי הקרבה והאכפתיות. הגברת המודעות להתנהלות בטוחה ברשת, הגברת הפנייה לעזרה, מניעת פגיעה ומתן מענה חינוכי טיפולי במצבים של פגיעה.

יעד ד - מיקוד ברווחה הנפשית, החוסן ותחושת המסוגלות של צוותי החינוך

תכנים מרכזיים: חיזוק החוסן והרווחה הנפשית של צוותי החינוך, ניהול אינטראקציות בין אישיות ורגשיות במוסד החינוכי וניהול מצבי משבר ואתגר.

איך מקדמים? יצירת סדירויות ושגרות עבודה לחיזוק חוסנם ורווחתם הנפשית של הצוות החינוכי; ליווי, הדרכה ופיתוח מקצועי לצוותי חינוך במצבים של קונפליקט, אתגר ומשבר במרחב החינוכי.

יעד ה - קידום שותפות חינוכית עם ההורים והקהילה

תכנים מרכזיים: ניהול ציר השותפות עם ההורים, הכולל שותפות ומעורבות, הגדרת גבולות וניהול מחלוקות.

איך מקדמים? יצירת סדירויות קבועות לשיתוף ההורים, תוך תיאום ציפיות, הסכמות וגבולות הקשר וביטויים בתהליך ומסמך משותף. חיזוק השקיפות והדיאלוג עם ההורים סביב קידום טובת הילדים, הבניית מנגנון ליישום מחלוקות; הדרכה, תמיכה וליווי להורים בהתאם לצרכיהם וצרכי ילדיהם.

יעד ו - קידום אורח חיים בריא

תכנים מרכזיים: פעילות גופנית, תזונה נכונה ורווחה נפשית.

איך מקדמים? חיזוק מודעות עצמית, תפיסה עצמית ודימוי גוף חיוביים, הגברת פעילויות המקדמות אורח חיים בריא ובכלל כך בי"ס מקדמי בריאות, הרחבת הפעילות הספורטיבית האישית והקבוצתית.

3. פיתוח זהות ישראלית בתוך מרחב החיים המשותף במדינת ישראל

לשם מה? מגוון התרבויות, הקהילות והזהויות במדינת ישראל הוא חלק מיופייה ומכוחה של המדינה. היכרות מעמיקה ורציפה בכל שלבי הגיל עם הזהויות השונות המרכיבות את הפסיפס הישראלי, תסייע ללכידות החברתית והלאומית. העמקת הזהות העצמית, לצד הכרה בפסיפס החברתי, מתוך קבלת האחר ועל סמך ערכי כבוד האדם, תקדם אזרחות סובלנית, שוחרת פיוס ומכבדת. הכרה ביסודות המשותפים לבני האדם באשר הם, מעורבות במתרחש בחברה ורגישות לצדק חברתי וסביבתי, יוצרות אחריות חברתית של הפרט ושל החברה גם יחד.

יעד א - פיתוח הזהות העצמית וערכי מורשת ייחודיים

תכנים מרכזיים: בירור זהות עצמית, על כלל גווניה; בירור והעמקה בזהות קהילתית/חברתית.

איך מקדמים: קידום שיח ולמידה שיתופית מעמיקה בסוגיות זהות ושייכות בלמידה ובחינוך הבלתי פורמאלי, קידום פרויקטים ותהליכים רפלקטיביים, לביורור ולחיזוק הזהות העצמית והחברתית, פיתוח והובלת מסעות זהות.

יעד ב - חינוך לשותפות, סובלנות וערבות הדדית מתוך תחושת שייכות לקהילה ולחברה הישראלית

תכנים מרכזיים: פעולות בזירות מגוונות במוסד החינוכי ומחוצה לו המבטאות ומקדמות את ערכי השותפות; הכרת אוכלוסיות מגוונות ופעילות אקטיבית לביטוי ערבות הדדית.

איך מקדמים: הכשרות לצוותי החינוך להובלת שיח חברתי וערכי, הובלת שיח מכבד בנושאי מחלוקת וניהול קונפליקטים, קידום ערוצי שיח ופעולות משותפות למען "הטוב המשותף", קידום מפגשים רב-תרבותיים ומתן כלים לפתיחות ולסקרנות תרבותית.

יעד ג - פיתוח אחריות ומעורבות, יזמות ומנהיגות באמצעות חינוך חברתי

תכנים מרכזיים: מנהיגות חברתית, של"ח וידיעת הארץ, אחריות ומעורבות חברתית, צדק סביבתי, הכנה לשירות משמעותי.

איך מקדמים: עידוד השתתפות בתוכניות ומסגרות לפיתוח מנהיגות במוסד החינוכי ומחוצה לו, קידום פעילות תנועות וארגוני נוער, פעילויות מחברות לסביבה ולטבע, מסעות וסיורים להכרת הארץ, הפעלת "שישי חברתי" בחינוך היסודי, הכנה לשירות משמעותי בצה"ל ובשירות הלאומי-אזרחי, חיזוק הרצף והחיבור בין החינוך הבלתי פורמלי והחינוך הפורמלי, מיסוד שגרות העבודה של 5 סוכני השינוי המרכזיים בחינוך החברתי.

4. הזדמנות שווה, הוגנות והכלה כמקדמות מוביליות חברתית

לשם מה? חינוך הוגן, שוויוני ומכיל מעניק למתחנכים חוויה חינוכית מצמיחה ומיטבית, המאפשרת להם למצות את כלל היכולות הגלומות בכל אחד ואחת מהם. לחינוך בעל מאפיינים אלו משמעויות חברתיות, שכן הוא מחזק את הלכידות החברתית של מדינה ואת היכולת התחרותית העתידית שלה. מדינה שתמהיל אוכלוסיית התלמידים שלה מאופיין בשונות רבת פנים, מערכת חינוך ציבורית איכותית, שוויונית ונגישה לכול, מהווה עוגן חברתי ומנוף תעסוקתי.

יעד א - צמצום מערכתי של פערים בהתאם למיפוי ולשלב הגיל

תכנים מרכזיים (דגשים בשלבי הגיל):

קדם יסודי: רגשי וחברתי, שפת אם וניצני אוריינות, הכרת ספרות ומוטוריקה עדינה וגסה.

יסודי: מתן מענים רגשיים וחברתיים, כתות א'-ג': תחומי שפת אם ומתמטיקה, כתות ד'-ו': תחומי שפת אם, מתמטיקה, מדעים ואנגלית.

על יסודי: מתן מענים רגשיים וחברתיים, כתות ז'-י': תחומי השפה, המתמטיקה, אנגלית ומדעים, כתות י"א-י"ב: השלמת פערים תוך מיקוד במקצועות הברות.

איך מקדמים: שימוש מיטבי באבחונים, כלי הערכה ומיפויים לזיהוי פערים בקרב כלל ילדי הגן והתלמידים, מיקוד בקידום מיומנויות, בדגש על אוריינות לשונית, מתמטית ומדעית ומיומנויות SEL, חיזוק הרצף החינוכי בדגש על תלמידים בשכבות המעבר.

יעד ב - הכלה ומתן מענים דיפרנציאליים לאוכלוסיות ייחודיות

תכנים מרכזיים: מתן מענים לילדים עם צרכים ייחודיים, אוכלוסיות ייחודיות ומגורים.

איך מקדמים: הכלה והכרה בשונות ובצרכים הייחודיים; מתן מענים דיפרנציאליים ומותאמים לצרכי הילדים; לווי, הדרכה ופיתוח מקצועי להגברת מסוגלות צוותי החינוך להכלת מגוון תלמידים בכתה ההטרוגנית.

יעד ג - קידום שוויון מגדרי וביסוס תרבות מגדרית שוויונית החל מהגיל הרך

תכנים מרכזיים: שינוי חשיבה מגדרית, ביטויי לשון, תהליכי הוראה.

איך מקדמים: יישום הוראה רגישה למגדר בתהליכי למידה, הטעמת חשיבה מגדרית בקבלת החלטות ופעולות במוסד החינוכי, נקיטת לשון פנייה שוויונית.

5. חיזוק וקידום צוותי החינוך

לשם מה? צוותי החינוך והניהול הם מובילי התהליכים החינוכיים בשטח. על מנת לאפשר את התפתחותם המקצועית ולפתח אצלם את תחושת המוטיבציה והמסוגלות, יש לפעול לטיפוחן החל משלב הכניסה למוסד החינוכי, הקליטה בו, הליווי והפיתוח המקצועי, ולאורך כל מהלך חייהם המקצועיים. גמישות פדגוגית וניהולית תאפשר בחירה והתאמה נכונות של הכלים השונים העומדים לרשות עובדי ההוראה והמנהלים - לצורכיהם כאנשי מקצוע ולצורכי המוסד החינוכי.

יעד א - קידום תהליכי למידה והתפתחות מקצועית של הצוות החינוכי

תכנים מרכזיים: קליטת מורים, התפתחות אישית של המורה וקידום קריירה, תהליכי למידה מוסדיים, תמיכה וליווי לצוותי החינוך.

איך מקדמים: חיזוק הגן ובית הספר כארגון לומד, קידום תהליכי חניכה וליווי של עובדי הוראה ובעלי תפקידים בראשית דרכם, טיוב תהליך קליטת מורים חדשים ומוסבים בבית הספר, בניית תהליך התפתחות וליווי מותאם צרכים ויכולות פרטניות של המורים, קידום מנהיגות הביניים הבית ספרית ובניית מסלולי קריירה למורים, מיסוד והרחבת פעילות תומכי ההוראה בבית הספר.

יעד ב - הרחבת הגמישות והבחירה למנהלים ולמורים

תכנים מרכזיים: גמישות פדגוגית (ארגון הלמידה) וגמישות תקציבית.

איך מקדמים:

- גמישות פדגוגית - גמישות בתכנון וארגון הלמידה בתוך ובין אשכולות הלימוד למנהלים, גמישות בתכנון ובחירת תכני הלמידה למורים (אשכול מקצועות, למידה בינתחומית וכדומה), גמישות במרחבי הלמידה ובזמן הלמידה - למידה משולבת דיגיטל ולמידה מחוץ למוסד החינוכי.
- גמישות תקציבית - גמישות באיגום וניהול המשאבים בהתאם לצרכי המוסד החינוכי בארבעה מקורות תקציב: הכלה והשתלבות, חט"ב שקלי, תוכן דיגיטאלי ותוכנות ניהול פדגוגיות.

מסמך גפ"ן (גמישות פדגוגית וניהולית) שפורסם לאחרונה מחזק מטרה זו ומפרט אותה

אתם, המנהלות והמנהלים, הנכם הכוח המניע והמשענת
לתלמידים, לעמיתים ולקהילתכם.

אנו מזמינים אתכם לתכנן את שנת הלימודים תשפ"ב
באופן מותאם לבתי הספר ולגנים שבאחריותכם, ולהיעזר
בכלים שעומדים לרשותכם.

בברכת שנת לימודים פורייה ומוצלחת!